

ФОРМИ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Заблоцька Р.О.

д.е.н., професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Економічні санкції являють собою заходи економічного характеру, що застосовуються однією або декількома країнами по відношенню до іншої країни або групи країн. Економічні санкції можуть мати форму повної або часткової заборони імпорту і експорту товарів, а також обмеження фінансових операцій.

За ступенем відкритості санкції поділяються на відкриті та приховані. Використання нетарифних заходів протекціоністської політики може бути розглянуто як приклад застосування прихованих економічних санкцій. До даної підгрупи можна віднести і ряд інструментів неекономічних санкцій, хоча і покликані лише демонструвати невдоволення певної політикою і привносити репутаційний збиток (наприклад, заборона на участь в міжнародних спортивних змаганнях, на проведення культурно-мистецьких заходів, виключення з громадських організацій та ін).

Згідно критерію **характеристики інструментів санкцій**, останні діляться на **економічні** та **неекономічні**. Традиційно економічні санкції поділяються на зовнішньоторговельні та фінансові санкції. У сфері обмеження зовнішньої торгівлі (не тільки товарів, але і послуг, наприклад транспортних, телекомунікаційних) метою санкцій може бути зростання цін на товари і послуги в таргетованій країні з відповідними наслідками для споживачів.

До фінансових санкцій відносяться різні заходи, спрямовані на припинення фінансових потоків, кредитування, фінансової допомоги, інвестицій, що має привести до нестачі фінансових активів, підвищення ставки відсотка по кредитах і згодом до фінансового дефіциту. Інструменти таких санкцій є різноманітні: заборони на бізнес з банками, інвестування в американських або європейських банках, арешт власності і застав банків, закриття коррахунків, заборона на покупку вже випущених акцій, облігацій і депозитних розписок, на користування електронними платіжними системами і системами передачі даних. Фінансові санкції можуть призвести до скорочення торговельних потоків без застосування

торговельних санкцій, оскільки вони знижують можливість отримання торгових кредитів і припиняють платежі.

Американські аналітики вважають, що торговельні санкції більшою мірою впливають негативно на рівень життя населення, а фінансові, навпаки, більшою мірою впливають на представників провладної політичної та економічної еліт.

Дуже часто неекономічні санкції можуть мати і економічний вплив. Наприклад, обмеження руху певних фізичних осіб може привезти до зменшення економічної ефективності певного господарського об'єкта закордоном, припинення переговорів і контрактів, втрат у діяльності компаній, представниками яких дані особи є. Щодо неекономічних санкцій, то до них відносяться такі інструменти, як заборона і обмеження співпраці в громадських організаціях (ОЕСР, НАТО), скасування урядових візитів і парламентського обміну, заборона на видачу віз і, відповідно, на в'їзд в країну, включаючи транзит через країну, відмова від військового співробітництва, від участі в міжнародних економічних і політичних самітах на території таргетованої країни, відмова від участі в культурних та спортивних заходах, заборона на мовлення телеканалів і т. д. Все ці заходи в останні два роки активно застосовуються проти Росії.

За ступенем охоплення санкції підрозділяються на всеосяжні, помірні і обмежені (селективні). Оскільки всеосяжні санкції мають найбільші негативні гуманітарні наслідки, останнім часом вони застосовуються рідше. Помірні, як і обмежені санкції, за мету мають вплив на окремі галузі або сектора національної економіки. У цю групу на нашу думку, можна додати і таргетовані (цільові, точкові, "smart" - розумні) санкції, які спрямовані на окремі фізичні та юридичні особи, причому інструментами застосування даної групи санкцій можуть бути як економічні, так і неекономічні заходи. Розумні санкції дозволяють досягати більш швидкого результату, ніж всеосяжні, оскільки вони спрямовані на тиск на деяких могутніх бізнесменів, представників органів влади та компаній без небажаних побічних ефектів для населення [5]. Обмеження доступу до товарів, подорожей та майна фізичних осіб, що підпадають під санкції, зрештою змушує владу таргетованої країни змінити свою політику[3]. (Drezner 2011).

За кількістю учасників, які вводять санкції, вони поділяються на односторонні та багатосторонні (ООН). Останні зазвичай здійснюються під егідою міжнародних організацій. У зв'язку з цим інтерес представляють так звані екстериторіальні (вторинні) санкції, які передбачають, що покарання за порушення односторонніх санкцій, зокрема США, можуть піддатися не тільки фізичні і юридичні особи даної країни, але і такі з

третіх країн. Деякі фахівці вважають, що екстериторіальні санкції є порушенням міжнародного права.

З метою відстоювання національних політичних інтересів введення економічних санкцій стало лідируючим інструментом зовнішньої політики в кризових ситуаціях. Якщо в останнє десятиліття ХХ ст. найбільші суперечки викликали всеосяжні санкції (ембарго), то на сьогоднішній день в центрі наукової і громадської думки акцентується увага на цілеспрямовані, або smart санкції. Причина тому, ймовірно, пов'язана зі складністю введення всеосяжних санкцій під егідою ООН.

Література

1. Сводный санкционный перечень Совета Безопасности ООН // Совет безопасности ООН [Официальный сайт]. URL: http://www.un.org/sc/committees/list_compend.shtml

2. Drezner D. Sanctions sometimes smart: Targeted sanctions in theory and practice. *International Studies Review* Vol.13, Issue 1, 2011. P. 96-108. URL: <http://fletcher.tufts.edu>. (дата звернення: 17.09. 2018).

3. Hufbauer G. *Economic sanctions reconsidered*. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics. 2007. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=214058&site=ehost-live>. (дата звернення: 17.09. 2017).

4. Carisch E., Rickard-Martin L., Meister S. *The evolution of UN sanctions : from a tool of war fare to a tool of peace, security and human rights*. Switzerland: Springer. 2017. 501 p.

5. Gottemoeller R. The evolution of sanctions in practice and theory. *Survival* Vol.49, Issue 4. 2007. P. 99-110.